

A fahasználati feladatok teljesítésének lehetőségei a IV. ötéves terv időszakában

O T T J Á N O S

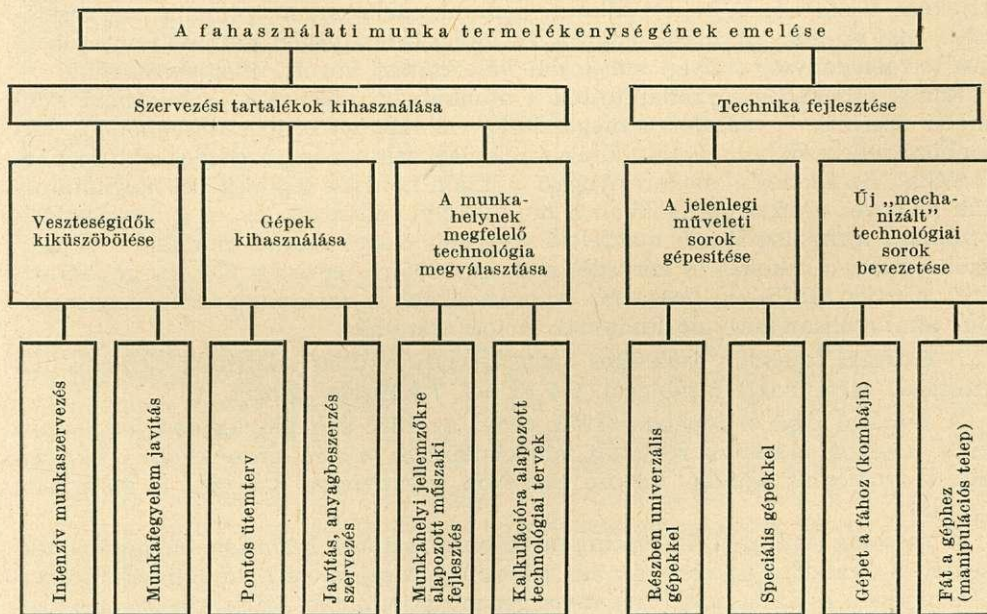
Az utóbbi időben rendkívül kiélezett kérdés, hogy a IV. ötéves tervben biztosítható anyagi feltételek lehetővé teszik-e a fahasználati feladatok végrehajtását.

Az elmúlt 25 év intenzív erdőgazdálkodása, a növekvő fatermék-igény, a lombos fa feldolgozás mind nagyobb lehetőségei alapot teremtettek a fa- és cellulózipar jelentős fejlesztésére. Az elkövetkező években évről évre belépő új fafeldolgozó nagyüzemek a normális ütemet meghaladó fakitermelési *volumen-emelést* követelnek az erdőgazdálkodást folytató szervezetektől.

A szakirodalomból ismert — ugyanakkor — a munkaerő csökkenés várható tendenciája. Logikus, hogy az erdőgazdaságban — átlagnál rosszabb viszonyai között — az átlagot meghaladó fizikai *létszám-csökkenéssel* kell számolni.

Jogos tehát a felszínen levő gond, hogy a két tényező együttes hatása következtében szükséges *ugrásszerű termelékenységek-emelést* milyen módon érheti el a fagazdaság?

A fahasználati munka termelékenységének emelésére az alábbi lehetőségek kínálkoznak:

Sokan — a szakma élvonalában harcolók közül — a termelékenység szükséges emelését kizárólag a technika fejlesztésével látják elérhetőnek, mégpedig csak az új, *mechanizált technológiai sorok* nagyarányú bevezetésével. Véleményük szerint az üzemek eddigi szintjére alapozva sem a jelenlegi technológiákban, sem a jelenlegi technológiák gépesítésében nincs a feladat megoldásához elegendő tartalék. Alapvető minőségi változásra van tehát szükség, melyet az erdőgazdálkodás önerőből, az adott közgazdasági feltételek mellett — az eszköz-igényre vonatkozó felmérések tanúsága szerint — nem tud megvalósítani.

Más — széles alapokon nyugvó — szakmai közvélemény szerint szintén csak a nagyarányú technikai fejlesztés teremti meg az előirányzott termelékenységemelés lehetőségét, a minőségi változásnak azonban még nem értek meg a feltételei. Nincsenek — hazai viszonyok között kikísérletezett, vagy gondos minősítés alapján adaptálható — új, teljes technológiai sorok, nem történt meg az átállás műszaki és személyi előkészítése. A vállalatoknak túl nagy kockázatot kellene vállalniuk, túl magas lenne a „tanulópénz”. A fejlesztést tehát az első lépésben zömmel a jelenlegi technológiák lényegesen magasabb gépesítési szintjével kívánják végrehajtani. Az új technológiai sorok — az egyes gazdaságok vállalkozó kedvének és anyagi erejének függvényében — csak kisebb mértékben valósulhatnak meg 1975-ig.

Az Erdő- és Fagazdasági Egyesülés első felmérése szerint — ilyen szellemben — a fahasználati feladatok végrehajtásához országosan 70 millió Ft fejlesztő gépberuházás szükséges a IV. ötéves terv egy átlag évében. Ez az összeg a várható, ill. a kilátásba helyezett fejlesztési lehetőségekből előteremthető, de csak az erdőművelés, fafeldolgozás, szociális beruházások jelentős visszaszorítása útján.

Az ERTI legújabb vizsgálatainak eredménye a feladatok végrehajtásának objektív lehetőségét azonban már nem teszi kétségessé, elsősorban a szervezési tartalékok számszerű feltárása révén.

Az 1971-ben indult 10 éves távlati műszaki-fejlesztési kutatások kiinduló bázisaként tiszta képet kellett alkotni a munkaszervezetek optimális szerkezetéről a mai szinten, ill. arról, hogy a IV. ötéves terv végén minimálisan szükséges termelékenység milyen szerkezeti változtatást követel meg feltétlenül.

Ennek érdekében megállapították a munkahelyi jellemzők — kitermelt köbméter szerinti — százalékos megoszlását valamennyi erdőgazdaságban. A különböző jellemzőkhöz kikalkulálták a jelenlegi szinten leggazdaságosabb technológiákat. Az azonos alapokon nyugvó műszaki normák segítségével meghatározták az egyes erdőgazdaságokban a munkahelyi jellemzőknek és a hozzárendelt optimális technológiáknak megfelelő súlyozott összes fizikai munkaidőt és gép-szükségletet a rakodás és kérgezés mai, ill. 1975-re tervezett 80%-os gépesített-ségi szintjén. 1975-ben hosszúfás szervezetekkel is számoltak az erdőgazdaságok által reálisan megvalósíthatónak tartott arányban.

A műszaki fejlesztés szükséges nagyságrendjére utaló adatsorok országos összesítését tartalmazza a táblázat. (14 EFAG, 7 költségv. gazd.)

A táblázat első oszlopában (1970. tény) az 1970-ben ténylegesen ledolgozott órák, az ebből számított redukált munkáslétszám, a termelékenység és a kalkulált technológiák körébe tartozó eszközök mennyisége szerepel a statisztika alapján.

A második oszlop (1970. optimum) a normaszinten számított élmunkaszükségletet, a rakodás és kérgezés mai gépesítési szintjén elérhető optimális termelékenységet, és azt az eszközmennyiséget mutatja, amely teljes kihasználás mellett szükséges lenne a feladat megoldására a szóban forgó leggazdaságosabb technológiákkal.

A két oszlop különbsége a jelenlegi szervezési tartalék. A termelékenységben elérhető 60% növekedés meglepően magas érték. Az eszközök jelenlegi tényleges megoszlása kevésbé hasonlít az optimumhoz. Lóból rendkívül sok, a közelítő és szállító gépekből pedig hiány van, ill. nem a kívánt gépfajtából tevődik össze. A helyesen választott gépek ugyanakkor nincsenek kihasználva.

A harmadik oszlopban (1970. reális) a normaidő, ill. a teljes kihasználtság melletti gépszükséglet 20%-kal növelt értéke szerepel, amely feltehetően azt a gya-

A 21 erdőgazdaság fahasználati munkaerő- és eszközszükséglete

Megnevezés	1970			1975		
	Tény	Optimum	Reális	Adaptált	Optimum	Reális
<i>Termelt mennyiség:</i>						
Vastagfa, 1000 m ³		3367,8			3708,0	
ebből alsórakodói, 1000 m ³		—			425,0	
<i>Munkaerő:</i>						
Teljesítménybéres, 1000 óra	21,336	13,258	15,910	18,692	9,688	11,620
Redukált létszám, fő	10,668	6,629	7,953	9,346	4,844	5,810
Termelékenység, m ³ /óra	0,16	0,26	0,21	0,20	0,38	0,32
<i>Eszközök:</i>						
Motorfűrész*, db	2336	2800	2800	3100	3100	3100
Kérgezőgép kalapácsos, db	211	60	70	170	295	353
forgógyűrűs, db	19	14	15	27	75	90
Hasítógép, db	—	—	—	—	59	71
Ló, db	2514	577	691	755	596	715
Kerékpár, db	484	280	335	370	294	354
10—20 LE traktor, db ..	—	158	188	200	165	200
50—90 LE traktor, db ..	327	385	463	506	433	518
Traktorsörlő, db	112	171	208	228	198	243
Kötéldaru, db	4	41	47	49	42	49
4—6 to. tehergk., db	415	726	872	460	709	850
8—10 to. tehergk., db ...	15	79	93	17	82	98
Hosszúfás gk., db	—	—	—	—	51	61
Markolódaru, db	47	113	133	150	299	360
Targonca, db	89	100	118	112	221	266
Osztályozó transzp., db ..	—	—	—	—	14	14
<i>Beruházás:</i>						
Fejlesztés, millió Ft	—	—	—	20	—	66

* A tényszámot kivéve mindenütt 1200 m³/db/év

korlati szintet képviseli, melyet minden gazdaság céltudatos munkával elérhet. Ezt bizonyítja, hogy a — viszonyainknak megfelelő leggazdaságosabb technológiákat széles körben alkalmazó — Vértesi és Balatonfelvidéki erdőgazdaságok jelenlegi termelékenységi mutatója a „reális” szintnél máris valamivel kedvezőbb. Az országos átlag azonban 25⁰/₀-kal alacsonyabb ennél a szintnél is.

Ezekkel az adatokkal kell összevetni a negyedik oszlop (1975. adaptált) értékeit. Itt az az élmunkaszükséglet és termelékenység szerepel, amelyet az 1970. évben rendelkezésre álló fizikai munkáslétszám 1975-ig várható 12,5⁰/₀-os (évi 2,5⁰/₀) csökkenése, és az 1975-re tervezett kitermelés mennyisége határoz meg. Megdöbbentő, hogy országos átlagban az 1975-ben minimálisan szükséges termelékenység alacsonyabb az 1970-ben — jelenlegi szinten — elérhető termelékenységnél. Eszerint egyedül a szervezési tartalékok felhasználásával — globálisan szemlélve — megoldható az 1975. évi feladat. Természetesen nem mindenütt van ez így. A 21-ből 10 erdőgazdaságban mindenképpen szükséges a rakodás és kérgezés további gépesítése, sőt a Kisalföldi EFAG-ban — a tervezett nagy volumenemelkedés miatt — alapvető technológiaváltás szükséges. Ebben az oszlopban tehát azoknak a minimális eszközigényeknek az összege szerepel, amely az egyes erdőgazdaságokban — a szervezési tartalékok kihasználása után — a feltétlen szükséges termelékenység eléréséhez kell.

Az erre alapozott eszközérték 5 évre kb. 98 millió Ft-tal haladja meg a jelenleg rendelkezésre álló fahasználati géppark eszközértékét. Egy évre tehát mindössze 20 millió Ft fejlesztés kellene országosan.

Az ötödik oszlopban (1975. optimum) az a termelékenység és eszközpark szerepel, amely a kergezés, rakodás, rakodó-mozgatás 80⁰/₀-os gépesítettsége, ill. a feltüntetett nagyságrendű hosszúfás technológia mellett normaszinten számítható.

Az utolsó oszlop (1975. reális) ezeknek az adatoknak 20⁰/₀-kal növelt — gyakorlatinak tekinthető — értékeit tartalmazza. Eszközértéke — összevetve a jelenlegivel — egy évre 66 millió Ft fejlesztést igényel, amely közel áll az Egyesülés felméréséből származó szükséglethez. Ez esetben azonban az elérhető termelékenység 60⁰/₀-kal magasabb a parancsolóan szükséges szintnél.

A vizsgálat közötti eredményei nem jelentik azt, hogy a műszaki fejlesztési törekvések irányát, vagy lendületét meg kellene törni. Azt bizonyítják csupán, hogy az erdőgazdaságok nem kényszerülnek ma még feltétlenül erejüket meghaladó, vagy a kísérletezés stádiumában súlyos áldozatokat követelő vállalkozásokra, ha az üzem- és munkaszervezési tartalékokat jobban kihasználják. A kormány határozata alapján is a jelenlegi szakaszban erre kell a figyelmet koncentrálni és a rendelkezésre álló eszközök és beruházási lehetőségek leghatékonyabb felhasználására kell törekedni.

Véleményem szerint már a huszonnegyedik órában vegyünk a minőségi változás, a „technológiai ugrás” céltudatos, összehangolt és programozott — anyagi, műszaki, szervezeti és személyi — előkészítése terén. Az irányító, a koordináló, a kutatási és az oktatási szervek, valamint a vállalatok széles körű és jóindulatú összefogására van szükség a műszaki fejlesztés irányelveinek leegyszerűsítésében, a teendők és terhek ésszerű megosztásában, a személyi és tárgyi feltételek biztosításának ütemezésében. Joggal feltételezhető, hogy csak ezen az úton érhető el a fahasználat fejlesztésének olyan mérvű hatékonysága, amelyet majd az V. ötéves terv várható feladatai és lehetőségei megkövetelnek.
